

Infektioiden ja tartuntatautien torjuminen

PÄÄTÄI (*Pediculus humanus var capitis*)

Suomessa päätäit ovat lähinnä päiväkotien ja alakoulujen ongelma. Lasten mukana ne kulkeutuvat helposti koteihin, kyläpaikkoihin ja harrastuksiin. Aikuiset saavat tartunnan yleensä omilta lapsiltaan. Täiepidemiat ajoittuvat yleensä elo-lokakuulle sekä tammi-helmikuulle.

Päätäi

Päätäi on 2-3mm:n pituinen, litteähkö ja läpikuultavan harmaa siivetön hyönteinen. Se liikkuu kolmella raajaparillaan ketterästi hiuksissa, mutta ei hypi eikä kykene lentämään.

Aikuinen naaras kiinnittää n. 1mm:n suuriset, mannaryynimäiset munat = **saivareet** tiukasti hiusten tyveen, hiuspohjaan, jossa ne muistuttavat hilsettä. Saivareita voi myös havaita korvien takana ja niskassa, joskus myös kulmakarvoissa tai silmäripsissä. Munasta kuoriutuu 5 – 9 vrk:n kuluttua nymfi, joka on ulkonäöltään aikuisen täin näköinen, mutta pienempiä. Nymfi saavuttaa sukukypsyyden 9-12 vrk:n kuluttua ja elää n. kuukauden.

Päätäi on ainoastaan ihmisten loinen. Se on täysin riippuvainen isäntänsä ihon lämmöstä ja säännöllisistä veriaterioista. Aikuinen täi ei elä ilman veriateriaa paria päivää kauemmin.

Päätäin tartunta ja leviäminen

Täi tarttuu ihmisestä toiseen läheisessä kanssakäymisessä, esim. lasten leikeissä. ja hiusten koskettaessa toisiaan. Täit leviävät välillisesti yleensä päähineiden välityksellä, tavallisimmin vaatenaulakoissa. Yhteiskäytössä olevat kammat ja harjat, hiuslenkit voivat toimia myös tartuntateinä. Joskus tartunta voi myös tapahtua vuodevaatteitten kautta. Täi siirtyy päästä toiseen ravinnon perästä, tartunnalla ei ole tekemistä huonon hygienian kanssa.

Oireet

Yleisin oire on kutina ja ihottuma. Täin ruokaillessa, sen syljesta erittyy iholle aineita, jotka ärsyttävät ihoa. Päätäi ei levitä bakteeri- tai virusinfektiota. Kutisevan ihon raapiminen voi tosin johtaa sekundääri-infektioon, esim. märkärupi. Tartunta voi myös olla oireeton.

Päätäin toteaminen

Päätäi löytyy harvoin pelkästään silmämääräisesti tarkastellen. Täin voi tunnistaa kutisevasta päänahasta, ja korvien tai niskan läheltä löytyvistä saivareista. Eläviä täitä ei aina löydy helposti. Suurin osa päässä olevista täistä on n. 1 mm:n pituisia nymfejä tai saivareita tai tyhjiä kuoria, joista nymfi on kuoriutunut. Saivareet tai tyhjt kuoret voidaan lisäksi helposti sekoittaa hilseeseen.

Infektioiden ja tartuntatautien torjuminen

Täit todetaan parhaiten kampaamalla kosteat ja hiustenhoitoaineella käsitellyt hiukset järjestelmällisesti tiheäpiikkisellä kammalla, ns. täikammalla.

Myös kuivat hiukset kammataan täikammalla, tutkittavan ollessa kumartuneena valkoisen paperin ylle. Päästä mahdollisesti tipahtavat rusehtavat saivareet tai täit näkyvät hyvin vaaleaa taustaa vasten.

Päätäin häätäminen

Yksikin todettu päätäi on merkki täitartunnasta. Henkilön perhe ja lähipiiri (luokka, päiväkotiryhmä) ohjataan tutkimaan mahdollinen tartunta hiuksista (päästä). Häätöhoidon perusta on huolellisesti toteutettu itsehoito täiden häätöön tarkoitetulla shampooolla/liuoksella. Käsitteilyn aikana huolehditaan myös hiusten kanssa kontaktissa olleiden välineiden ja tekstiilien käsitteystä.

Shampoo/ liuoshoido

Päätäiden hoidossa käytetään apteekista ilman reseptiä saatavia täishampoita tai liuoksia, jotka tappavat täit. Tuotteen valinnassa on huomioitava hoidettavan ikä, mahdollinen raskaus, allergiat tai muut vasta-aiheet tuotteen käytölle. Apteekin henkilökunta ohjaa mielellään tuotteen valinnassa.

Ennen hoidon aloitusta on käyttöohjeet luettava huolellisesti. Hoito toteutetaan tarkasti ohjeiden mukaisesti.

Ainoastaan tartunnan saaneet ja tartunnan saaneen kanssa samassa vuoteessa nukkuvat henkilöt hoidetaan. Vastustuskykyisten täikantojen syntymisen estämiseksi, ei lääkehoitoja pidä tehdä turhaan tai varmuuden vuoksi.

Tartunnan saaneet tulee hoitaa samanaikaisesti, mielellään samana päivänä.

- täishampoo levitetään huolellisesti kosteisiin hiuksiin ja annetaan vaikuttaa **tuotteen pakkausselosteen ohjeen** mukaisesti
- käsitteilyn jälkeen hiukset kammataan täikammalla, jotta vahingoittuneet täit ja saivareet saadaan pois
- käsitteily uusitaan viikon kuluttua tai pakkausselosteen ohjeen mukaisesti jotta hoidon jälkeen munista kuoriutuvat nymfit eivät ehdi saavuttaa sukukypsyyttä

Shampoo-/liuoshoidojen jälkeen jatketaan ns. täikammalla kampaamista joka- tai joka toinen päivä 2 viikon ajan, jotta kaikki saivareet saadaan pois. Kampa pestään joka kerta käytön jälkeen kuumalla vedellä tai desinfioidaan esim. keittämällä 5 min.

Tekstiilien puhdistus ja siivous hoidon yhteydessä

- kaikki käytössä olevat vuodevaatteet, pyyhkeet, sohvatyyny ja muut tekstiilit, jotka ovat olleet kontaktissa hiusten tai pään kanssa pestään pesukoneessa, +60 C pesuohjelmassa **tai** laitetaan yli +80C:seen kahdeksi tunniksi **tai** säilytetään -20C pakkasessa yön yli
- sohvat ja sängyt tulee imuroida täihäädön yhteydessä
- pesua tai kuumaa lämpötilaa tai pakkasta kestävämmät tekstiilit, harjat, harjakihartimet, pehmolelut voidaan sulkea muovipussiin kahdeksi viikoksi, jolloin täit kuolevat.

Infektioiden ja tartuntatautien torjuminen

Kampaaminen täikammalla

Kampaaminen täikammalla on tärkeä ja olennainen osa täiden häätöhoidon onnistumisessa. Takut selvitetään hiuksista ennen kampaamista.

Märkäkampaaminen

Hiukset kastellaan vedellä ja kuivataan kevyesti pyyhkeellä. Hiuksiin voidaan levittää hoitoainetta, joka helpottaa kampaamista.

- Hiukset kammataan taakse ja jakaus tehdään keskelle päälakea.
- Kampaaminen täikammalla aloitetaan edestä otsan kohdalta ja edetään suortuva kerrallaan kohti niskaa, kammaten koko hiussuortuva latvaosaan saakka
- Jokaisen kammatus suortuvan jälkeen täikampa pyyhitään talouspaperiin ja katsotaan kirkkaassa valaistuksessa, jääkö kampaan tai talouspaperiin tai saivareita ○ tarvittaessa apuna voi käyttää suurennuslasia
- Tarkastettu suortuva siirretään sivuun, edeten järjestelmällisesti suortuva kerrallaan, kunnes on kammattu puoli päätä otsasta niskaan ○ tämän jälkeen kammataan toinen puoli samalla tavalla

Kuivakampaaminen

- Hoidettava istuu kumartuneena pöydän ääreen kyynärvarsiinsa nojaten, hiukset roikkuessa eteenpäin
- Hiusten alla pöydälle asetetaan valkoinen paperi
- kampaaminen aloitetaan jommaltakummalta puolelta, niskasta otsalle, hiussuortuvan latvaosaan saakka
- hiusten alle asetettu valkoinen paperi tarkistetaan kirkkaassa valaistuksessa mahdollisten täiden ja saivareiden löytämiseksi ○ tarvittaessa apuna voi käyttää suurennuslasia

Yhteys lääkäriin

Lääkäriin hakeudutaan, mikäli huolellisesti toteutettu shampoo-/liuushoito, kampaaminen täikammalla ja tekstiilien yms. puhdistus ei ole häätänyt päätäitä.

Infektioiden ja tartuntatautien torjuminen

Lähteet

Laine, J.Täit. 53. s.490, Teoksessa Hoitoon liittyvien infektioiden torjunta. Kuntaliitto 6. painos 2010. Toim. Anttila, V-J., Hellstén, S., Rantala, A., Routamaa, M., Syrjälä, H., Vuento, R.

Jokiranta, S., Salo, E., Kotilainen, H. Niveljalkaiset, Päätäi s. 418. Teoksessa Mikrobiologia, immunologia ja infektiosairaudet, kirja 1, Kustannus Oy Duodecim 1.-3. painos 2012. Toim. Huovinen, P., Hedman, K., Heikkinen, T., Järvinen, A., Vaara, M.

Hannuksela-Svahn, A. Tietoa Potilaalle: Päätäit. Terveysportti, Lääkärintietokannat 2015
Saatavissa: <http://www.terveysportti.fi/etk/ltk/koti> (viitattu 15.1.2017)

Jaana Palosara, Piirros päätäistä, 2017